

Kulturdepartementet stoggar det mål blandande nynorskfleirtalet i Norsk språkråd

Segjer nei til vidare tilsikta iblanding av bokmål i nynorsk

Årsmøtet i Norsk språkråd vedtok den 3. og 4. februar 2000 ei lang og forvirrande tilråding med skrivebrigde i nynorsk skulemål, skrivebrigde som den nynorske Fagnemndi hadde samla i hop siste fireårsbolken (1996-1999). Attendemeldingane frå tradisjonelle målfolk og fleire enn dei, var sterke og eintydeleg negative. Dei såg upplegg til ei ny nedriving av eit alt nedrive og mykje nedveikt mål. Frå bokmålsgreini i Norsk språkråd kom det framlegg um å jamstella alle former i bokmål, slik at alle formene fekk same status, hovudformstatus. For fyrste gong i Norsk språkråds soga strødde ikkje departementet sand på språkrådstilrådingi. Departementet vilde sjå nøgnare på tilrådingi, og naturleg nok var årsaki dei nynorske framleggi. Det vart soleis ingen rettskrivingsbrigde i skulemålet i året 2000, og vert det truleg heller ikkje på fleire år. Den 5.12.00 sende Kulturdepartementet svar til Norsk språkråd der departementet segjer nei til godkjenning, og grunngjev kvifor.

Kulturdepartementet skriv (s. 3) at eit "viktig formål med ei nyorientering av normeringspolitikken er å sikre større stabilitet" i rettskrivingi. Departementet legg difor til grunn at siktemålet med ei skulemålsreform no, er at ho i all hovudsak vert uendra i lang tid. "Departementet vil forvisse seg om at Norsk språkråd er fullt ut innforstått med denne fysesetnaden". Dette er klåre og sterke ord i eit departementsskriv, må me segja.

Berre hovudformer som i bokmål?
I skrivet kann Kulturepartementet

"utan vidare slutte seg til dei retningslinjene som har lege til grunn for arbeidet med bokmålsrettskrivinga, dvs. at systemet med sideformer i praksis blir fjerna, og at lite brukte former i stor grad blir tekne ut av rettskrivinga". Um nynorsken skriv departementet: "Gode grunnar kunne tilseie ei fjerning av skiljet mellom hovudformer og sideformer også i nynorsk, sjølv om nynorskens tradisjon og situasjon gjer at det her ikkje ligg like godt til rette for eit slikt grep som i bokmål".

Her vil tradisjonelle målfolk leggja til at den "tradisjon og situasjon" som det er tale um, er eine og åleine ei ufrukt av den tilsikta offentlege målblandingslina som bokmålet kvitta seg med i 1981. Kulturdepartementet meiner like fullt at det no er tid til å sjå nærrare på ulempene som fylgjer av kløyvd rettskriving i nynorsk (lærebokformer og sideformer). Ei av ulempene er "nynorsken sin konkurransesituasjon i høve til det dominerande bokmålet", skriv departementet, og denne sjølvinnlysande sanning som nynorskfleirtalet i Norsk språkråd ikkje synest ha skyna, vil nok mange tykkja det er gledeleg at det yverordna Kulturdepartementet stadfester utan krusedullar.

Den vituge og gjenomtenkte konklusjonen til departementet her er at brigdet i bokmål aktualisera eit tilsvarende grep i nynorsk. Departementet legg på Språkrådet å greida ut um eventuelle problem som burttak av skiljet millom hovudformer og sideformer i nynorsk vil føra til, og korleis problemi skal kunna løysast.

Departementet bed um ei fyrste språkrådvurdering av saki, og deretter skal Norsk språkråd dryfta med departementet korleis hovudarbeidet skal definerast og organiserast og kor breidt det skal femna (s. 5).

Dømt frå tradisjonell synsstad må arbeidet femna vidt, i tid minst attende til bolken fyre 1938. Og eit vilkår for at arbeidet skal lukkast, er, meiner nok mange, at dei som gjer arbeidet ikkje vert avgrensa til Norsk språkråd, men at til dømes Kulturdepartementet attåt peikar ut kunnande tradisjonelle målfolk som hev tillit i det tradisjonelle miljøet.

Tradisjonelle former inn att?

Kulturdepartementet ottast at inntak av gamle (tradisjonelle og klassiske) former "av noko omfang" vil kunna skapa etter måten kaotiske tilstandar i rettskrivingi og stor forvirring hjå språkbrukarane. Me tvilar på um slike vanskar vert større i nynorsk enn i bokmål etter 1981, der det gjekk tolleg knirkefritt. Kaoset og forvirringi i nynorsk rettskriving vert snaudt i noko tilfelle verre enn i dag! Etter ei dryfting av tilnærningsformer og tradisjonelle former i nynorsk, viser departementsskrivet med rette til at bokmålsreformi i 1981 i stor grad tok inn att gamle (tra-

Til side 2

Ordtøkjet:

*Han skal giva Rett, som
Rett vil hava.*

Etter Ivar Aasen

I dette bladet

Kulturdepartementet stoggar ...	1
Ein vonlaus diskusjon	3
Bergteken	4
Vinterseminar i Noregs Mållag	4
Garborg og Labråten – mål og namn	5
Garborg-klubben i Chicago	5
Hamsun og fagfolk	6
Eit katolsk syn på Paulus	6
Helgenen frå Afrika	7
- ny biografi om Augustin	7
Eskeland og Hoel um dialektar og sosiolingvistikk.	8
Fagnemndi putlar	9
Shakespeare og morsmålet	10
Sprogformen bør kun være een	11
Hans Mo og telefonen	16

Dessutan småstykke og ymse faste innslag

frå side 1

disjonelle) former i bokmål. Kulturdepartementet ser ikkje burt ifrå at ei meir tradisjonell nynorsk norm er eit alternativ det kann vera naturleg å dryfta no som del av utgreidingsarbeidet for å få burt skiljet millom hovudformer og sideformer i nynorsk ðg. Tradisjonelle målfolk som underskrivne vil vera samde med departementet. Den tradisjonelle, klassiske nynorsken hev synt ei livskraft som målblendingsaktivistar knapt drøynde um; målet skulde programmatisk vera daudt og gravlagt for lengst, men trass i usynleggjering, utestengjing og regelrette forbod, hev målet yvervintra i skrift og målføre, og hev siste 20 åri vore i ein viss framgang, ikkje mist millom ungdom. Største nynorske bokverket i 2000, dagbøkene til diktaren Olav H. Hauge, var på det målet som enno i dag er utestengt i skulen. Den språklege einsrettingstrongen hev endåtil forfalska nynorske klassiske tekster (som Garborg) frå i-mål (boki, soli) til skuleutgåvor med a-mål (boka, sola).

Ei meir stabil rettskriving som skal vera eit tenleg, langvarande og fredsskapande skulemål for nynorsk, er, slik me ser det, utenkjelleg utan i-målet med tilhøyrande bøygjingsverk, attåt visse andre tradisjonelle og systemfaste former, etter fær full jamstelling i skulen. Det vil kunna løysa mange vanskar dersom sideformene, ein reidskap for

den tilsikta målblendingspolitikken, vert burttekne, og målet stend att einast med jamstelte typologiske hovudformer.

Ingi tilsikta tilnærming meir

Departementet gjer det klårt at ingen ting i departementsskrivet er uttrykk for målmedviten tilnærningspolitikk millom nynorsk og bokmål. Stortingsmelding nr.13 (1997-98) er rådande, og der heiter det m.a. at "bokmål og nynorsk kvar for seg skal kunne utvikle seg best mogleg".

I skrivet er med sumt som ikkje er nemnt her etter di det i vårt hopeheng hev mindre å segja beinveges. Millom anna um geografiske namn i nygresk der Norsk språkråd vil vraka kjende og innarbeidde namn på norsk som Attika, Maraton, Sparta og setja Attikí, Marathónas, Spárti i staden. Det skal dessutan visstnok skiljast språkleg millom historisk bruk og transkripsjon frå nygresk, og departementet held alt dette for ein uturvande komplikasjon som ikkje bør innførast. Andre vil kanskje velja ei mindre mild ordlegging, serleg sidan ei lista med skrivemåtar for slike namn var med i Årsmelding 1998 utan departementsgodkjenning. Eit anna punkt er norvagisering av innførde ord. Her minner departementet um at fyrst når ei norvagiseringsform hev vore i bruk i [minst] 20 år, bør det vurderast å gjera henne til eineform. I millomtidi skal norvagiseringsformene og dei utanlandske formene leva jamsides.

I det heile er skrivet 5.12.00 frå Kulturdepartementet til Norsk språkråd merkt av godt folkevit, og mange vil meina at synsmåtan er i samklang med mykje ålmenne synsmåtar både på

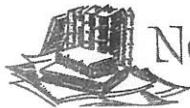
målsida og bokmålssida. Sume undrast nok på kvifor Kulturdepartementet ikkje tek konsekvensen og gjer framlegg um burttak av målblendingsheimelen i "Lov av 18. juni 1971 om NORSK SPRÅKRÅD" (paragraf 1, post b). Dette synest vera ein naturleg konsekvens, men sjølv sagt kann ei lov-reform koma seinare. Like eins finst det nok dei som tvilar på um Fagnemndi i dagsens språkråd er beste instansen til å greida ut um og döma um det nynorske skriftmålet på eit anna grunnlag enn det tilnærningsgrunnlaget som i alle fall sume der hev lagt stort arbeid og stor prestisje i. Me nemnde ovanfor eit alternativ der Kulturdepartementet i tillegg peikar ut tradisjonelle målfolk med tillit i det tradisjonelle miljøet, men det finst og andre måtar å få større breidd i vurderingsinstansen.

Brevet frå Kulturdepartementet saman med Stortingsmelding nr. 13 (1997-98) Målbruk i offentleg tenesta frå 1997, er etter mitt skyn det mest skilsetjande og lovnadsrike for nynorsk og for målstoda i landet som hev kome frå statleg hald på meir enn eit halvt hundradår. Tradisjonelle målfolk ynskjer ikkje meir for sitt mål enn staten alt hev godkjent for bokmål (riksmål). Det er ynskjeleg um flest råd av medvitne tradisjonelle målfolk og andre granskar departementsskrivet og gjerne tek innhaldet upp til offentleg ordskifte. Det offisielle skriftmålet kjem ikkje berre heile den skrivande luten av målfolket ved, men dertil den luten av folket som les målet.

Jostein Krokvik

Oskar Vistdal: **Georg Sauerwein - europear og døl**. Eit praktverk um ein sermerkt person i norsk og europeisk åndsliv på slutten av 1800-talet. Frå Dovre og Noreg førte Dr. Sauerwein ein lang fridomskamp for språkleg og kulturelle minoritetar.

«*Ein gigantisk miks av biografi, kulturhistorie, dokotoravhandling ... som kler stoffet som hånd i hanske*» - Roy Jacobsen i Aftenposten.

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5807 Bergen

Tlf. 55 30 18 99 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

Westmannen

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar: 150 kr for året
Studentpris: 100 kr

Kan tingast på poststader og frå Vestmannen
ved bladstyraren.

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 6504.10.12484

Utgjevar:
Vestmannalaget
5000 Bergen
Tlf. 55 34 33 77

Tilskrift: Vestmannen, Lars Marøy, Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg
Internett: www.geocities.com/nynorsk.geo

Bladstyrar:
Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14
5163 Laksevåg
Tlf. 55 34 33 77

Rekneskapsførar:
Helge Liland
Nattlandsvegen 80 B
5094 Bergen

Prenta hjå:
Nytrykk as
6143 Fiskåbygd
Tlf. 70 0 2 13 07
www.nytrykk.no

VESTMANNALAGET

Formann Lars Bjarne Marøy
Tlf. 55 34 33 77
Epost lbmaroy@c2i.net
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg.
Skrivar: Bjørn Tormod Ringdal
Løvåsbakken 21, 5148 Fyllingsdalen
Lagsmøte i vårhalvåret
22. februar Kvifor målreising ved
Vincent Eye Færavaag. 15. mars
Amund BørdaHL talar um latinen.
19. april Glimt frå Islands soga ved
Arne Holm.

Gåvor til Vestmannen

Dag og Tid 300, Jon Askeland
100, Anna Synniva Bjordal 150 kr.
Til saman 550 kr. denne gongen.
Me takkar for gåvone

VESTMANNEN

Bladpengane

Til dykk som hev gløymt blad-
pengane eller hev mist giro-
kortet, legg me ved eit nytt
girokort i dette nummeret av
Vestmannen.

målet der sers mange vil ha eigne
normalar. På bokmålssida er stoda
greid. Talemålet splittar, men folk er
stort sett samd um den skriftlege
koden. Det som er problemet for
nynorsken er at målfolk aldri sluttar
å samanlikna nynorsken med dialek-
tane. Det nynorske skriftmålet vert
aldri akseptert. Diskusjonen kring
samsvar millom nynorsk og dialekt
verkar vonlaus i ei tid då skriftmålet
renn yver dataskjermene og bokmå-
liseringi et um seg i by og bygd.

Lars Bjarne Marøy

Dataalderen gjev oss høve til å tenk-
ja igjenom kva språk eigenleg er.
Dei nye oppfinningane set språket i
perspektiv. Mange av dei som les
Vestmannen, vil vera kjende med det
som på norsk vert kalla epost. Sume
kallar det straumbrev, elektronisk
brev, snøggbrev eller liknande, og
det er dei som likar best å skriva
e-brev.

Epostmeldingar gjeng snøgt. Det
tek nokre sekund å senda ein epost
og ein kann få svar på nokre min.
eller timer. Ein kann senda epost til
hundrevis av mottakarar på ein
gong. Dette fører med seg at skrifte-
ge meldingar kann spreidast i vid
utstrekning.

Då kann me spyrja oss: kva er
skilnaden på epost og til dømes tele-
fon. Ein openberr skilnad er at ein
utan vidare kann nå fram til folk når
det høver for dei. Med telefonen
veit ein aldri når det høver for
mottakaren å tala med ein.
Epostmeldingane vert liggjande til
mottakaren er klår til å lesa dei.
Dessutan er meldingane på epost
oftast skrivne i eit standarmål. Ein
sams kode for målbrukarane.

Det som vert slåande er korleis
stadeigne identitetar er bundne upp
til kontakt med andre stader.

Epostsendingar illustrerar dette.
Personar frå Trondheim, Tromsø,
Bergen og Oslo kann få dei same
meldingane. På denne måten vert det
lokale interessant. Det som skjer i
Trondheim kann leggjast fram på ein
slik måte at det vert aktuelt for folk
andre stader òg. Talemålet kjem her
til kort. Ein kann nok i serhøve skipa
til telefonkonferansar, men dei må
avgrensast både når det gjeld taletid
og talet på personar. Lengdi på
epostmeldingar vert berre avgrensa
av kor langt sendaren er viljig til og
i stand til å skriva. Talet på personar
som kann nåast av ein epost er òg
langt på veg styrd av sendaren.

Det interessante er at skrift-
språkskoden ser ut til å vera yver-
legen i å yverlevera meldingar um
lokale tilhøve. Eit viktig kriterium
for å kunna vera bufast er å ha kont-
akt med umverdi. Skriftmålet gjev
identitsuppleving, sams forståing og
formidlar kunnskapar millom folk
som er bufaste på ulike stader.
Talemålet når ikkje so langt. Det er
talemålet som splittar og skriftmålet
som samlar.

Det absurde med den norske
målrørsla er at det som hev samla er
talemålet, dialektargumentasjonen.
Medan det som hev splitta er skrift-

Bergteken

Nye vegar til gamle segner. Aschehoug 2000.

Norsk Folkeminnelag gav nyleg ut boki "Bergteken. Nye vegar til gamle segner" frå Aurland, Lærdal og Årdal. Boki er nr. 148 i skriftrekka deira. I føreordet skriv redaktøren Olav Christensen at ho er eit "produkt av stamvegen gjennom Indre Sogn". Han brukar med det nemningi Indre Sogn utradisjonelt, for ein stor lut av Indre Sogn er ikkje med, Luster og Hafslo, og Aurland plar me rekna til Midtre Sogn.

Bakgrunnen for bokutgjevingi er granskingar som arkeologen Torbjørn Røberg og andre gjorde om forminne i området kring stamvegen. Det er rosverdig at Røberg skreiv ned segner og forteljingar om stader og namn. Utgjevarane har hatt lokale hjelparar, serleg Jens Hauge med foto og noko av tilfangset, og Knut Atle Skjær, høgskulelektor i Sogndal, som skriv om målføri.

Tilfanget er verdfullt, endå om ikkje alt er nytt, for fleire av stubbanne er velkjende for sogningar. Ein del stykke er lengre og meir interessante, t.d. "Huldri på Furuset-stølen"; namnet må skrivast Fureset, etter målformi Fåreset, og frå Lærdal om "Huldrekyrkja" og den gamle vegen heim Valdresdalen og utetter Vikafjelli mot Fodnes der dei rodde over til Kaupanger (Lusakaupangen).

Bruken av eldre kjelder er skiftande, med di utgjevarane held seg til bygdabökene i Aurland og Årdal som har segnene frå samlingane til Olav Sande (1887 og 1892). Segnene hans kom i samla utgåva i 1992. Døme er "Huldrebryllaup i Undredal" (s. 70) skrive i nynorsk norm etter Anders Ohnstad, medan stykket heiter "Eit huldrelag" hjå Sande (1887). Stykket er elles attgjeve på aurlandsmål i boki "Diktning og diktalar frå Sogn" (1978). Stykket om Skrivarhelleren står utan eigi overskrift hjå Sande i stykket "Ymist fraa Aardal og meir" (1892).

I sume stykke ville ein meir utfyllande tekst vore betre, t.d. i "Akta dykk de som under bur", om

væta som sig or stallen og ned i hul-drestova. Sameleis er det med "Kråkjerringane", der lærðolen Sigrid Eri (fødd Nesse) fortalte at dei gamle skvette øl i krærne når dei bryggja, og at dei la ei glo på ein kross i maltet.

Det er sakneleg at utgjevarane ikkje har med tilfang frå sjøen, serleg om draugen som dei gamle i Årdal fortalte om. Gamle årdøler tala òg om sjukdomen draugslag. Ikkje utburden heller er med, ubbur'n, som dei sa.

Utgjevarane skal ha ros for at dei har lagt målbruken nær innåt målføret med i-endingar i ord som soli, husi og a-ending i lint hokjønn, t.d. ei jenta. Det har vorte nokre (prente)feil på -a, t.d. døra (s. 25), børa (s. 88). Mest feil er det i biletteksten, og det er harmeleg, for alle kjem til å lesa teksten under fargebileti. Gardsnamnet Ve i Årdal er jamt over skrive Vee i bilettekstane, og stølen er kalla Vees-stølen (s. 74). Det er berre familien som skriv seg Vee (støtt uttala Ve), og stølen må skrivast Ves-stølen.

Stundom er ordvalet mindre godt, t.d. lausna (for losna, s. 101), dette og hint (s. 93, nynorsk hitt), og formi stien (s. 21) er ei nyare form.

Fotnotane har gode opplysningar, men formi skir (s. 46), om skire sauher, bør skrivast skyr.

Innvendingar mot tekstuval og feilskrivne former, serleg i bilettekstane, må ikkje skyggja for det verdfulle i boki. Me får t.d. nye opplysningar om kulturgrunnlag og busetnad i Lærdal i den forvitnelege artikelen av Torbjørn Røberg.

Professor Ann Helen Bolstad Skjelbred prøver i artikkelen "Ung jente sakna" å gjeva oss meir innsyn i segnstoffet, men me får ikkje svar på spørsmålet hennar: "Finst huldrefolket?". Segnene må lesast med "kjensler som innfallsvinkel", skriv ho.

Stykket å Knut Atle Skjær om målføri er godt og rett, men lærðolen Skjær kunne godt ha brukt i-former, slik dei jamt er brukte i boki elles.

Boki er fin og forseggjord, med fargebilete, og biletet attåt i svart-kvitt av kunstnaren Runi Langum. Den nye samlingi gjev eit fint tilskot til eldre samlingar og oppskrifter, og fagartiklane kjem med gode tilleggsopplysningar.

Andreas Bjørkum

Vinterseminar i Noregs Mållag

20-21 januar var det vinterseminar i Noregs Mållag. Det vart halde fleire fyredrag. Jostein Osnes slo fast at nynorsk hadde nokre samse drag med minoritetsspråk. Tove Skutnabb-Kangas meinte at nynorsken ikkje hadde noko å vinna på å definera seg som minoritetsspråk. Ho synte til internasjonale paktar til å underbyggja det synspunktet.

Endre Brunstad og Durk Gorter tala um frisisk målstrid. Dei peika på at det var sume likskapar med norsk målreising. Jon Todal heldt fram at det no er fleire hundre born som fær upplæring i samisk.

Arild Linneberg tala um

Haugtussa av Arne Garborg. Haugtussa er eit litterært storverk og samstundes millom anna ei sarkastisk framstelling av dei politiske tilhøvi i Noreg i 1890-åri, hevda Linneberg.

Sigve Gramstad tala um samisk som no hev fenge minoniretsstatus etter ein europeisk pakt. Trond Trosterud meinte at sidemålet lærer upp nordmenn til fleirmæle (fleirspråklegheit, semikommunikasjon) med andre skandinavar. Han meinte at sume andre folkeslag kunde utvikla eit slik fleirmæle.

Lars Bjarne Marøy

Garborg og Labråten – mål og namn

I grannelaget til Garborg-heimen på Labråten, Hvalstad i Asker, budde det kring førre hundreårsskiftet fleire målfolk. Kjært barn har mange namn, heiter det gjerne, og målmiljøet kring Garborg-heimen hadde fleire namn. Eg har notert desse: Målbakken, Måldalen, Målkroken og Svolkopp.

Målbakken

Steffen Gausemel skriv i boka om Rasmus Steinsvik (1937): "Eit par år etter giftarmålet kjøpte dei [dvs. Marta og Rasmus Steinsvik] seg "gard" ved Hvalstad i Asker. Her i "Veslelia" budde dei i mange år, med Arne Garborg til nærmeste granne. Steinsvik selde ein tridjedel av "garden" sin til Garborg og ein tridjedel til Ivar Mortensson. Det var i den tida staden vart omdøypt til Målbakken." (s. 160)

Måldalen

Olav Midttun skriv om Rasmus Løland i etterordet til Lølands Skrifter i samling IV (1942): "I 1904 kjøpte han [dvs. Løland] eit lite hus på Labråten i "Måldalen" ved Hvalstad, attmed Garborg, Steinsvik

og målaren Otto Valstad. (s. 331)

Målkroken

Kitty Wentzel har i boka "Fra mitt livs karusell" (1960) ein bok som heiter "Målkroken". Ho fortel: "Omkring århundreskiftet kom Hulda Garborg inn i mitt liv. Hun ble min gode kamerat til det siste. [...]

Garborgs ble bofaste midt nede i Hvalstadbakkene. Labråten het steinet offisielt, men populært ble det kalt Svolkopp. Det var Rasmus Steinsvik, redaktøren av målavisen Den 17de Mai, som kjøpte hele eigendommen omkring 1898 og delte den mellom seg selv, Ivar Mortensson-Egnund og Garborg.

Garborg fikk hovedbølet med de gamle, opprinnelige husene, hovedbygningen med haven ned mot gamle Drammensveien. Innenfor lå tunet med et lavt og langt rødmalt uthus på den ene siden og den enetasjes Gamlestuen vis à vis. Her fant senere den stillferdige, fine kunstneren Rasmus Løland et blivende sted. [...]

At stedet hvor denne lille kolonien slo seg ned og Garborg heiste det gamle norske flagget med gult kors på rød bunn fikk navnet Målkroken,

sier seg selv. Festlige og verdifulle mennesker var de alle – ikke bare de fastboende, men alle man traff i det alltid gjestfrie Labråten hos fru Hulda. Med Garborg var det iblant en annen sak, for han foretrakk oftest ensomhet med arbeidsro og stillhet fremfor selskapelighet og prat." (s. 117–118)

Svolkopp

Kitty Wentzel nemner Svolkopp. I nærleiken av Labråten var det ein bustad som heitte Svolkopp (Svolkopp). Svolkopp har såleis ikkje seinare noko med Labråten å gjera, men Labråten kan sjølv sagt humoristisk ha vore omtala som Svolkopp. I boka har Kitty Wentzel prenta eit brev frå Hulda Garborg. Hulda har skrive under brevet med namnet "Mor Svolkop". (s. 132)

Målmannen Henrik Rytter budde ei tid i Svolkopp-heimen. Svolkopp låg i ein bakke, og her måtte køyre-karen av og til bruke svolken på hesten, av den grunn er namnet Svolkopp kome. Det er i alle fall den folkelege forklaringa på namnet.

Gudmund Harildstad

Garborg-klubben i Chicago

No i Garborg-året er det forvitneleg å tenkje på at det på 1890-talet var ein Arne Garborg-klubb i Chicago.

Den seinare kjende bibliotekmannen Haakon Nyhuus kom til Chicago i 1890. Kring årsskiftet 1891/92 skipa han saman med den islandske bibliotekaren Steingrímur Stefánsson eit lag, Norsk Læseforening. Stutt tid etter vart det vedteke at foreininga skulle slå seg saman med ei anna norsk foreining, Norrøna.

I oktober 1892 skifte det nye laget, etter framlegg frå Haakon Nyhuus, namn til Arne Garborg-klubben. Nyhuus skreiv til Garborg og fortalte at "unge norske planter i

amerikansk jordbund" var med i klubben og at medlemene ville ha Garborg til å "lyse Deres og Herrens velsignelse over den". Samstundes takkar Nyhuus for boka "Trætte mænd" trass i at "jeg aldri har følt mig saa lidet træt som nu", som han skreiv.

Nyhuus var ein av dei mest aktive i Garborg-klubben, han heldt fleire foredrag, m.a. om boktrykkarkunsten og om den svenske forfattarinna Ernest Ahlgren (løyndarnamn for Victoria Benedictsson). Steingrímur Stefánsson heldt foredrag om Henrik Ibsen. Garborg-klubben "bestod utelukkende av unge, intelligente innvandrere fra

Norge og Island", skriv Kristian Prestgard i boka "Fra Heidal til Decorah".

Haakon Nyhuus reiste attende til Noreg i 1897 og gjorde ein stor innsats ved Deichmanske bibliotek og vart ein føregangsmann i norsk bibliotekstell. Førerebels veit eg ikkje meir om soga til Garborg-klubben i Chicago, men er på leit etter meir kjeldetilfang.

Gudmund Harildstad

Hamsun og fagfolk

Lækjarar psykiatrar og psykologar vil no segja seg leide for det tidlegare misbruket av lækjarvitenskapen og psykiatrien, uplyser Sissel Benneche Osvold i Dagbladet 14. desember 2000. Taterar og sigøynarar skal ikkje automatisk bli diagnostiserte som lobotomitrengjande, og homofil er ikkje lenger ein sjukdom.

Ein fagmann for si tid var dr. Johs. Irgens Strømme (1876-19619. Han arbeidde ved Valen og Dale asyl og ved universitetssykehuset Bürgholz i Zürich, og frå 1916 praktiserte han i Oslo. Forfattaren Knut Hamsun gjekk i psykoterapi hjå han, uplyser professor Harald Næss til

avisa Ny Tid 25 juni 1999, og legg til: "Jeg tror det at Hamsun fikk komme til ham med sine tanker og spørsmål var fruktbart for skrivningen, og en vesentlig pådriver for August-triologiens tilblivelsesprosess."

Johs. Irgens Strømme gav ut bok Nervøsitet i 1925, der ein mil-lom anna kann finna symptom på ein svært ålvorleg sjukdom:

"En dame i tretti-årene hadde perioder hvor hun var en fin dame, flittig og litterært interessert, hennes eget jeg, mens hun til andre tider var en simpel tøs, der blot kunde tale strilemål, og være den mest usikkeli-

ge unge som gaves. Når man i hennes normal-periode foreholdt henne hvor stygt det var f.eks. å kaste møblets innhold over kontrollkommisjonen, så var hun ganske uvidende herom og protesterte helt naturlig mot den stygge beskyldning. Og strilemålet det brukte hun ikke- `jeg er jo bydame`."

Det skræmelege nynorske strilemålet skal visst vera på veg ut, og kven som skal ha æra for det, er det vel no helst psykitarar og språkråds-folk som fær kompetansestridast um.

Trygve Lande

Eit katolsk syn på Paulus

Av Eyvind A. Dalseth, Vågland

Paulus er aktuell som jøde i endetid. Det er framleis mykje tilfang um han som må framleggjast. Eg held meg til jesuittpateren Fitzmeyer i The Jerome Biblical Commentary i det fylgjande.

Fitzmeyer hevdar at Paulus fyrst og fremst var jøde og ein bodbarar for "Den eine Gud" som openberrar seg i GT og NT som ein Gud for jødar og heidningar.

Han strekar under kor lite Paulus kjende til Jesu virke på jordi, og kor stor vekt han la på si personlege openberring av Jesus på vegen til Damaskus. Det viktige for Paulus var Herrens liding, daude og uppstoda. Det andre som Jesus lærde, spela mindre rolla for Paulus. Han rekna si openberring for ei direkte inngraping frå Gud ved Kristus, og avleider autoriteten for sitt evangelium frå denne hendingi.

Kristus er for Paulus eit mysterium som openberrar seg i tradisjonen og kyrkja vedvarande. Han er yver historia, og difor treng ikkje Paulus historisk materiale frå den historiske Jesus til stöd for sitt evangelium. Hovudpunktet i teologien til Paulus, til skilnad frå dei andre apostlane,

er at hans evangelium ikkje er um kva Jesus sa eller gjorde på jordi, men det er Jesu Kristi eige frelsarverk på krossen som er Pauli sak. Personen Jesus Kristus er frelsaren, ein støytstein for jødane og ein dårskap for heidningane, men ei Guds kraft og ein Guds visdom for den som trur. Krafti i Jesu krossfesting er eit mysterium, ein Guds dårskap som verkar til frelse for dei truande, "jøde fyrst og so grekar".

Pauli evangelium er soleis eit evangelium um den uppstadne Kristus som er herre yver alt folket. Pauli ekklesiologi (kyrkjelæra) er fyrst og fremst merkt av den oppfatning at Kyrkja er Kristi lekam, og ved dåpen vert me innpoda i Kristi lekam. Paulus legg vekt på einskapen i Kyrkja, ho femner um både jøde og grekar og spring ut or Guds eine plan um frelse for menneski gjennom Kristus.

Det som kanskje mest av alt karakteriserar evangeliet etter Paulus for ein protestant, er læra um rettferdigjering. Men dette er ikkje so viktig for ein katolsk teolog. Rettferdigjering er eit juridisk umgrep som Paulus nyttar i polemikk

med jødane. I andre av skriftene hans enn til romarane spelar det liti rolla. Det viktige er dåpen og innpodding i Kristi lekam.

Dette er i det store og heile eit katolsk syn på Paulus etter det autorative The Jerome Biblical Commentary.

Høgnorskringen

Høgnorskringen er ein landsdekkjande ring som vil reisa nynorsk i sitt «beste lag» (Aasen). I høgnorsknamnet ligg programmet. Open for alle som er samde i grunntanken.

Ringen er med i Ivar Aasensambandet.

Årspengar: 50 kr

Skriv til:

Høgnorskringen

Grensa 8, 0159 Oslo

Tlf. 22 33 68 10

Postgiro 0530. 49. 45119

e-post:

havard.tangen@oslo.online.no

Helgenen frå Afrika - ny biografi om Augustin

Øystein Ulveraker

Trond Berg Eriksen:
Augustin. Det urolige hjerte.
Oslo: Universitetsforlaget 2000

I og med at filosofien her heime på den eine sida (som fag) synest å løysa seg opp i stadig meir spesialiserte og eurosentriske nisjer, og på den andre sida (som tablois) framstår som lunkne grautskovlar i form av historisk medvitslause livssynstilbod på glansa papir, identitetsbyggjande personmytologisering for "hin enkelte" (med m.a. Næss og Zapffe som suttekltuar) og - som det siste- terapi (av folk som omtalar seg med det låttelege namnet "filosofiske praktikarar"), burde det opna seg eit stort, spennande rom for idéhistoria som ei opplysende kraft. På sitt beste kan idéhistoria klårleggja røtene til svært mange av dei meir eller (helst) mindre medvitne tildriv og førestillingar som styrer liva våre. På sitt beste blir då idéhistoria soga om sosialiseringa vår: korleis vi blei dei vi er.

I dette perspektivet blir Augustin (354-430) - helgenen frå Afrika - sentral. Det er så lett å seia at Augustin fjuga saman gresk filosofi og kristen teologi til ein syntese som blei retningsgjevande for ettertida. Men når me vender blikket mot eigne oppfatningar og livsdilemma, kan det visa seg at han ikkje berre formulerte, men så og seia sette til verda, grep og fortåingsformer me tenkjer gjennom endå kvar bidige dag. Og kva var det forfedrane og -mødrene måtte lesa i generasjonar? Det var i alle fall Luthers katekisme. Og den karen var som me veit augustinarmunk før han blei Luther.

Professor i idéhistorie ved Universitetet i Oslo, Trond Berg Eriksen, har i ei årrekke studert og frå tid til annan hatt seminar om Augustin, og dette arbeidet har no munna ut i ei perspektivrik og lesverdig bok på godt over 300 sider. Me møter Augustin i dei tre livsrollene hans og følgjer han gjennom hans "forvandlingar": feira retor i yngre år, så filosofisk grublar med

elististisk avstand til verda, og endelig dei mange åra som arbeidstrottag biskop i Nord-Afrika (Algerie). Augustin er den einaste av kyrkja sine tidlege representantar som har ei like høg stjerne i den katolske som i den protestantiske leiren, og Berg Eriksen går grundig inn på hans rolle som premissleverandør for all seinare kristendom. Teksten er ikkje tyngd av innforstått sjargong, og i så måte er Berg Eriksen tru mot dei tankar om formidling som han målbar i ei bokmelding i Dagbladet ved starten av si fortattargjerning.

Eit gjennomgåande tema i boka er korleis Augustin omformar platonismen - som han lærde å kjenna i yngre år, før omvendinga, til sine føremål, korleis han så og seia "omvender" platonismen til kristendommen på ein slik måte at fleirtalet av kristne tenkjarar seinare kom til å sjå på den greske filosofien som eit varsel om dei kristne sanningane. Dei mange diskusjonane om tilhøvet mellom Augustin og det vi kan kalla "den greske tanken" rommar mange poeng som blir interessante og opplysende for den leser som tar seg tid. Platon blir klårarne i lys av Augustin, og omvendt. Augustin er jo på eit vis reine prismer for ulike tankretningar i samtida, og Berg Eriksen gjev med god grunn manikeismen breid plass. Deira strenge todelingar mellom det vonde og det gode prega Augustin for alltid. (Og gjennom Kalvin, kan vi leggja til, prega det eit viktig innvandrarsegment til USA, eit ekko me enno høyrer i dette landet si sjøvrettferdige tru på seg og sitt.) Men på Augustin si tid er det ikkje snakk om rein ideologi eller om reint teoretiske spekulasjonar. Kristendommen er ny og det gamle forvirrar. Ein skal ikkje ha lese mykje i Augustin sin sjølvbiografi, "Vedkjenningar", for å sjå at her er erkjenningsdrift og livsdrama uløyseleg samanbundne.

Ei av fortene stene ved boka er elles nettopp å visa korleis Augustin

sine teologiske posisjonar er knytte til dei situasjonar han står opp i, særleg etter at han som omvend og "heimkommen son" beint fram blei pressa ut or sitt kontemplative og tilbaketrekte klostertilvere for å konsolidera kyrkja som biskop. Me får grundige utgreiingar om Augustin sine verknadsfulle tankar om arvesynda, kroppen, nåden og kjærleiken - og dei personlege og intellektuelle dilemma dei romma. Augustin er elles ein av få, kanskje den einaste tenkjar i antikken, som på eit vis lyfter kvardagslivet fram og synet oss alt det kan romma av heroisk plikt og innsats. Det var først på 1500-talet at ein på breiare front lokaliserte det gode livet til det vanlege menneskelivet. Augustin er òg den tenkjaren som vender blikket innover mot "det innvortes menneske". "Det greske auga" retta seg utover, mot det guddomelege kosmos, og filosofane sin kompetanse i å sjå den sanninga som gjev fred skuldast at dei har lagt av alt privat og personleg. Platon seier aldri "eg". "Eg blei eit problem for meg sjølv", seier Augustin. Det er på det indre plan kampen for sjølefred står, og han er den som opnar dette rommet i europeisk tenkjing. Det indre blir viktigare enn det ytre, for det er der Augustin møter sin skapar.

Innhaldet i boka vitnar om lærdom, men forma vitnar diverre om slarveskap - noko òg forlagsredaktør Åmås må ta til seg. Heile boka igjenom kan leseren irritera seg over unødvendige gjentakingar, ofte med få siders mellomrom. Dertil kjem at dei meir biografiske kapitla er dårlig strukturert (på s. 47 kan vi t.d. lesa at A. "Havnet i Karhago", men det er han alt fleire sider før.) I og med at Berg Eriksen sin skrivemåte i seg sjølv etter mi mening byr på altfor liten motstand (dvs. er for lite "minneverdig"), gjer alle gjentakingane at boka får noko overflatisk over seg. Dette inntrykket blir forsterka når ein ser nærmere på det ikkje heilt konsekvente innhaldet i ein del

Til side 10

Eskeland og Hoel um dialektar og sosiolinguistik.

Ein parentes

I det siste har media vorte opptekne av at Nato-soldatane som deltok i kri- gen på Balkan, kan ha vorte utsett for stråling frå utarma uran.

Bekymringa for soldatane syner kor navle-skodande norske media er. At sivile i Jugoslavia/Serbia/Kosovo har vorte utsett for den same radioaktive strålinga er knapt verd ein parentes i norsk makt-sleikande presse.

Inge Stalvik, Dag og Tid nr. 4, 2001

Kodar

I vidaste forstand er ein kode ei omforming av ei melding, der føremålet med omforminga kan vera alt frå å hemmeleghalda bodskapen for utanforståande til å sikra feilfri dataoverføring i elektroniske nett. Til dømes kan omsetjing frå eitt språk til eit anna oppfattast som ein kode. Kodar har vore nytt i alle høgståande sivilisasjonar. Dei har påverka krigslukka til nasjonar og lagnaden til ein skildmenneske. I dag eksploderer bruken av kodar innan informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Tor Bu
Bergens Tidende, 17. oktober 2000

Norsk namneimport

Mange USA-namn har europeisk opphav. Dessutan har mange namn frå USA blitt mykje brukte i Sverige før dei har spreidd seg hos oss. Det er ofte ikkje klart kva vegar namna har brukt på veg til Noreg. Dei kan ha kome frå eit land sør for oss. Eller dei har gått via USA eller Sverige.

Ivar Utne, Bergens Tidende, 15. oktober, 2000

AKP-soga

Han (Harald Stanghelle, red.) tok eit kraftig oppgjer med historikar Edgeir Benum, som heilt hadde utelate historia om den politiske sekta AKP (ml). For Stanghelle var dette uforståeleg og utilateleg, på grensa til historieforgalskning. For historikaren Edgeir Benum - og for andre historikarar som støtta han - var ikkje AKP viktig nok til å bli nemnd.

Olav Kobbeltveit, Bergens Tidende 18 november, 2000

Norskraft arbeidstidsskrift for nordisk språk og litteratur, Oslo, 1999

Vestmannen fekk for ei heil stund sidan tilsendt publikasjonen Norskraft til melding med tanke på two artiklar av målmennene Bård Eskeland og Oddmund Hoel. Av ymse årsaker hev dette skrifet vorte ligggjande.

Norskraft er eit fagtidsskrift for institutt for nordistikk og litteraturvitenskap i Oslo. Dette nummeret av publikasjonen er på 140 sider. Two av artiklane er skrivne av Bård Eskeland og Oddmund Hoel.

Bård Eskeland tek fyre seg berghensdialekten. Eskeland gjev oss eit stutt historisk yversyn over språklege endringar i bergensmålet og tek upp endringsfaktorar. Den store autoriteiten på bergensmål var lenge Mikkel Sørli. Sørli var serleg produktiv i millomkrigstida. Då gav han millom anna ut ei bok om Bjørgvin-namnet. Denne boki svara Jakob Naadland på. Og etter den tid er me ikkje kjend med at diskusjonen hev vorte teke uppatt. Han la vekt på systeminterne forkláringsfaktorar når han skulde peika på kvifor bergensk var so sermerkt og so nært opp til det danske målet. Kort sagt gammelnorsk bergensk utvikla seg til eit sterkt danskprega bergensk.

Ernst Håkon Jahr er ein språkforskar som framleis er aktiv. Han hevdar at ein ikkje kann leggja so stor vekt på språkinterne forkláringsfaktorar som Sørli. Han meiner at lågtysk og bergensk var innbyrdes forståelege språk og at det var påverknad frå lågtysk til bergensk. Gjennom språkkontakt vart språki meir like.

I dansketidi er det lite å segja um språkutviklingi. Fram til 1800-talet er det mykje som tyder på at det framleis er eit nokso dialektalt mål som vert tala jamvel millom borgarskapen i Bergen. Men utetter 1800-talet hev me fleire vitnemål um at borgarska-

pen og embetsstanden tek til å nyttja eit meir skriftnært talemål. Fleire forfattarar frå slutten av 1800-talet fær fram skilnaden millom det skriftnære bergensmålet og det meir utprega dialektale talemålet. Døme på forfattarar er Amalie Skram og Kristofer Janson.

Larsen og Stoltz var dei fyste som byrja å studera sosial variasjon millom ulike former for bergensk talemål. Granskingane deira vart offentleggjorde i 1911. I tidi etter 1911 er det tydeleg at det serbergske språktiflansen hev gjenge sterkt attende. Egil Pettersen hev peika på dette i ei ordbok for bergensmålet som han gav ut i 1996.

Talemålsundersøkjingi i Bergen på 1970-talet og ei gransking av Agneta Nesse er dei viktigaste kjelldone til moderne bergensmål. Det er likt til at bergensmålet gjeng mot ei skriftnær standardisering, gamle bergenske høgstatusformer fell ut og dei meste dialektale bergensformene gjeng attende. Men formene *eg* og *ikkje* stend fjellstødt millom breide lag av bergensarar.

Bygdemåli vert meir og meir påverka av bergensk. Dei gamle nynorskkommunane Fana, Åsane og Arna vart i 1972 inkorporert i Bergen. Det førde med seg at den tiltakande bydaningi i desse bydelane skaut fart. I dag er det berre Arna som framleis til ein viss grad kann hevda nynorskens posisjon. På same tid som det nynorsknære målet vert tynt av bergensmålet vert det meir godteke å tala nynorsknært. Folk er mindre pripne på kva som er godtakande målbruk.

Oddmund Hoel er òg uppteken av dialektar og sosiolinguistik. Han tek upp korleis dialektumgrepet hev endra seg i fagmiljøet millom dei som hev drive med talemålforsking.

Hoel peikar på at det er ulike retningar i sosiolinguistikken. På 1970-

Til side 9

Fagnemndi putlar

Det for øyro at den sokalla fagnemndi i Språkrådet, i namnet eit fagleg organ, hadde møte den 22 november 2000. Nemndi hev 4 medlemer for bokmål og 4 for nynorsk, og det er nynorskgreini me her talar um (Helge Sandøy, Jan Terje Faarlund, Oddrun Grønvik, Olav Veka).

Nemndi vedtok at sideformene på (-i) i hokynsadjektiv og partisipp på -en skal ut or rettskrivingi. Eit gasta vedtak, kann du segja, sidan i-endingi i hokynseigenskapsord (adjektiv) og partisipp finst i målføri i dag som tidlegare, og dei var einaste endingi i slike råd ifrå Ivar Aasen av (ei naki grein, ei attfunni bok). Helge Sandøy gjekk imot dette vedtaket.

Møtet vedtok like eins å tilråda ei avløysing i nynorsk av nemningi "læreboknormal" med "hovudnormal". Men litt seinare - den 5.12.2000 - sende Kulturdepartementet attende til Norsk språkråd utan godkjenning rettskrivingsframleggi for siste 4-årsbolk (1996-1999) som fleirtalet godtok på språkrådsmøtet i februar år 2000. Bakgrunnen for vrakingi er, som venta var, dei drastisk sprikjande og uyversynlege nynorske endringsframleggi i det offentlege målet. Dei nett nemnde nynorske fagnemndsvedtaki frå november i fjor, gjeng soleis venteleg inn i den store kvildi, som godt er.

Jostein Krokvik

Frå side 8

talet var det den labovske modellen som var rådande. Labov hadde på 1960-talet innført kvanitative samfundsvitskaplege metodar. Han studerte språklege variablar som klasse, alder, kjønn, utdanning m.m. Dei siste åri hev den interaksjonelle sosiolingvistikken vunne fram. Denne retningi er prega av individorientering og hev havt ei antropologisk, sosialpsykologisk og hermeneutisk tilnærming.

Hoel peikar på desse retningane, men han koncentrerar seg framfor alt um å sjå på utviklingi frå den tradisjonelle målføregranskingsi og fram til sosiolingvistikken. Representantar for den tradisjonelle målføregranskingsi er Hallfrid Christiansen, Sigurd Kolsrud og Martin Skjekkeland. Desse tri hev alle skrive innføringsbøker i målførekunnskap. Av nyare sosiolingvistiske innføringsbøker tek Hoel fyre seg Helge Sandøy og glyttar til Kjell Venås.

Dialektdefinisjonen til Hallfrid Christiansen byggjer på two kriterium at dialekt er ein stadbunden varietet og at dialekten hev avstand til rikstalemålet. Helge Sandøy derimot slår fast at alle talar ein dialekt. I stadenfor å nyttar det vanlege dialektumgrepet um stadeigne talemål talar Sandøy um geolekt. Sandøy brukar sosiolekt

um variasjonar i talemålet som er valda av sosiale grupperingar.

I den tradisjonelle målføretradijonen stend det diakrone, det vil segja det historiske perspektivet, høgt i kurs. Det er viktig å peika på at dialektane kann førast attyver i soga. For Sandøy er det synkrone perspektivet, det vil segja samtidsperspektivet, mest interessant. Kvar dialekt utgjer eit sjølvstendig system med sine eigne reglar og opposisjonar. Medan den tradisjonelle målføregranskings legg lite vekt på brigde i talemålet legg sosiolingvistane stor vekt på dette. Sandøy nyttar eit eige kapittel um språkendingar.

Målføregranskaran legg vekt på einskapen og konstansen i talemålet, medan sosiolingvistane legg vekt på mangfeldet og variasjon i talemålet innanfor eit dialektumråde.

Men det er ikkje utan vidare råd å slå fast eit eintydig og skjematisk tilhøve millom sosiolingvistikken på den eine sida og målførevitskapen på den hi. Det er eit nytt språkleg landskap i dag, forskarane hev fenge nye forskingsobjekt, det hev kome til andre krav til vitskapleg framferd, og det er dessutan slik at mangt av det som sosiolingvistikken la fram som revolusjonerande nytt var ting som det hadde vore forska på fyrr.

Ein lesar peikar på at det er gildt å nyttar Islandsk programvare. Slik programvare er tilgjengeleg og her finn ein retteleg sermerkte uttrykk. Eit uttrykk som mange databrukbarar truleg er leid av er logg ut eller enda verre beint fram på engelsk logg out. På islandsk heiter det stempla ut. Vestmannen vil vonlegt få høve til å koma attende til saki

Sosiolingvistikken er soleis ikkje so ny og revolusjonerande som ein av og til kann få inntrykk av.

Sosiolingvistikken og språkpolitikken hev ofte glide inn i einannan og sosialistisk propaganda hev til tider prega mål og makt og andre tidskrift mykje.

Lars Bjarne Marøy

Høgnorskdagar i Ørsta og Volda

Programmet for høgnorskdagane er nære på ferdig når Vestmannen skal til prenting. I år er det lokale krefter på Sunnmøre som skal stå for brorparten av tilskipingi. Høgnorskdagane vert opna i Ørsta med fyredrag av Ivar Grimstad. Det vert musikalske innslag ved Per Straumsheim og Svein E. Kvamsdal

Per Myklebust skal gjeva ei livsskildring av Erling Kristvik. Frode Jens Strømnes vil tala um psykologi og lingvistikk. Johannes Volle vil tala um nynorsk målrøkt og leggja vekt på systemet i nynorsken.

Dette vert fjarde året med høgnorskdagar. Ei tilskiping som hev synt seg å ha livsens rett.

Lars Bjarne Marøy

av gjentakingane. På s. 137-138 heiter det at Hippo var ein velstandsby med badeanlegg, teater og romersk forum, dette ut frå arkeologiske funn. På s. 196 blir det nemnt at slike funn ikkje er påviste, men ein "må regne med at" slike bygg finst. På s. 229 heiter det (etter ein gong!) at Hippo "som alle romerske byer (...) hadde fullt utstyr med teater, badeanstalter og templer". Og tidleg i boka er det tvert om fattigdommen i Augustins Afrika som eintydig blir understreka, med noko springande grunngjeving. På s. 52 les me at at

manikeismen var "en elitær religion for mindre grupper", mens det eit par sider seinare er snakk om ein leiande manikear som kunne "rive massen med seg". På s. 45 heiter det at kristendommen "neppe (var) noen betydelig faktor" ved Augustin si "omvending" til filosofien i 373, mens det på s. 49 heiter at den "spiller ikke noen rolle" ved same høvet (no lagt til 372). Eg nenmde det slepphendte, og det viser seg òg ved at Berg Eriksen tar fat i eit emne som legg ballen død før me veit kva spel det gjeld. Berre eitt (illustrande) døme her: Augustin vil eit rettferdig samfunn og knyter her an til

Platon og Cicero, les me på s. 252. Men først på s. 263 lærer me at dei la heilt ulik tyding i dette omgrepet. Lesaren bør vera klar over slike tomrom der teksten ikkje innfriar det han lovar, for i slike høve er det ingen grunn til å kjenna seg dum.

Ein Augustin-biografi på norsk har lenge vore sakna. Både dei som vil læra meir om eigne røter i djupare forstand og dei som vil leva seg litt bort frå ei ofte påtrengjande samtid, vil finna lærdom og kanskje kveik i "Augustin det urolige hjerte".

Shakespeare og morsmålet

Per Skjæveland

William Shakespeare (1564-1616) var ein mangslungen kar, og inne på mange ting. Men her har eg kome over ein liten monolog som ikkje ofte blir sitert, og som handlar om det å mista sitt morsmål.

I skodespelet "Kong Richard den andre" blir Thomas Mowbray, hertug av Norfolk, dømd utlegd, og får aldri venda tilbake til England. Det han då seier (1. akt, 3 scene), skulle eg tru at mange også i dag har opplevd, når dei må røma frå sitt heimland og koma til framande som ikkje skjørnar kva dei seier, og sjølve ikkje skjørnar noko av det som blir sagt.

Her fører eg først opp Henrik Rytters norske omsetjing frå 1932, og deretter den engelske teksten.

Norfolk. Ein ovtung dom, min høge herre konge,
og heilt uventa ifrå kongens munn.
Ei betre verdskyld, ikkje dette mein-hogg
å verte slengd som ut i lause lufti,
trur eg eg høv fortent av kongens hand.
Det mål eg lærde desse fyrti år,
mitt Englands morsmål, lyt eg gjeva upp;
eg fær kje større gagn av tunga mi
enn av ei strenglaus fele eller hor-pe,
plent lik eit spel, hagyrt, men inne læst,

hell læst upp lagt i handi på ein mann
som ikkje kan få fagertonan fram;
i munnen hev dé fengsla tunga mi,
tanngard og lippur dobbel fallgrind er;
og slø og nåmi, tom fākunne vert
min fangevaktar til å vyrdse meg.
Eg er for gamal no til fostrekapp,
for høgt til års te gå på skule att.
Din dom er då ein daude, stum og bunden,
som ranar modersmålet ut or munnen.

Kong Richard: No batar ingen ank
og medynks rād; er domen sagd for
seint kjem klaga då.

Norfolk: So lyt eg frå mitt ljose
heimland snu, i øvenatt og stille
skuggar bu.

MOWBRAY
A heavy sentence my most sovereign liege,
And all unlooked for from your highness mouth!
A dearer merit, not so deep a maim
As to be cast forth in the common air,
Have I deserved at your highness' hands.
The language I have learned these forty years,

My native English, now I must forget,
And now my tongue's use is to me no more
Than an unstrunged viol or a harp,
Or like a cunning instrument cased up,
Or, being open, put into his hands
That knows no touch to tune the harmony.
Within my mouth you have engaoled
my tongue,
Doubly portcullised with my teeth
and lips;
And dull, unfeeling, barren ignorance,
Is made my gaoler to attend on me.
I am too old to fawn upon a nurse,
Too far in years to be a pupil now.
What is thy sentence then but speechless death.
Which robs my tongue from breathing native breath?

King Richard
It boors thee not to be compassionate.
After our sentence, plaining comes too late

Mowbray
Then thus I turn me from my country's light
To dwell in solemn shades of endless night.

Sprogformen bør kun være een

Av Arvid Langeland hev Vestmannen fenge denne fråsegni med innleidande tekst.

Kulturdepartementet sende i brev 5. desember 2000 dei fleste av rettskrivingsvedtaki attende til Norsk språkråd. Av brevet gjeng det tydeleg fram at departementet kjem til å godkjenna at systemet med sideformer i praksis vert fjerna i bokmål. Departementet vurderer det slik at denne endringi aktualiserer eit tilsvarende grep i nynorsk og meiner at det m.a. kan sjåast «i samanheng med nynorsken sin konkurransesituasjon i høve til det dominerande bokmålet». Departementet bed «Norsk språkråd lage ei utgreiing som nærmare drøftar korleis skiljet mellom hovudformer og sideformer eventuelt også kan takast bort i nynorsk, og korleis ein i så fall kan tenkje seg å løyse dei spørsmåla som reiser seg i kjølvatnet av dette.»

Brevet frå departementet kan ein finna på internettida til Språkrådet: <http://www.sprakrad.no>

Fråsegni som Voss mållag sende til departementet den 22.03.00 legg stor vekt på desse problemstillingane. Eg gjev henne difor att her i heilo. For å unngå prentetekniske vanskar er fotnotane i originalteksten flytte opp i teksten og sette inn i parentesar der.

«Fråsegn om revisjonen av nynorsk-normalen»

«Normskifte er alvorlege saker; stabilitet er eit gode for eit skriftmål» (Ola Breivega: Korleis bør nynorsken sjå ut og kvifor? Om Norsk språkråd og normering av nynorsken. Utgjeve av Noregs Mållag 1995, s. 55.)

Bakgrunnen

Prinsipi

På årsmøtet i februar 1997 vedtok Norsk språkråd desse prinsippi som fagnemndi skal arbeida etter i framtid i når ho normerer nynorsk:

1. Nynorsknorma skal ha ein trond læreboknormal, men ei rettskriving med stor valfridom.
2. Det skal ikkje vere valfridom innanfor læreboknormalen utanom på

dei mest sentrale punkta der det er både skrifttradisjon for valfridom og svært god talemålsdekning for to hovudformer.

3. Hovudgrunnlaget for val av lærebokformer skal vere den nynorske skrifttradisjonen. Ein skal leggje vekt på utbreiinga i målføra og den indre bygnaden i skriftmålet.

4. Innanfor rettskrivinga kan ein opne for utbreidde talemålsformer. Eit minstekrav til nye former i rettskrivinga er at dei representerer det dominerande dialektsystemet i minst ein av dei fire landsdelane (dvs. Austlandet, Vestlandet, Trøndelag og Nord-Noreg).

5. Normeringsvedtak skal i størst mogleg grad gjelde klasser av ord eller former. Ved endringar i rettskrivinga skal ein unngå å skiple grunnleggjande systemdrag i skriftmålet».

Mandat-tolkingi til fleirtalet i fagnemndi

I tillegg til dei nemnde prinsippi vedtok nynorskseksjonen dette mandatet for fagnemndi:

«Fagnemnda får i oppgåve å gå igjennom nynorsknorma for å sjå korleis ho kan regulerast betre i samsvar med dei vedtekne normeringsprinsippa. I den samanhengen får fagnemnda i oppdrag å laga utkast til ein ny læreboknormal for nynorsk med færre jamstilte former enn normalen har i dag.»

Fagnemnd-medlem Helge Sandøy skriv i merknadene sine m.a. dette:

«Fleirtalet i fagnemndi har hatt som uttrykt overordna prinsipp at ein berre skal stryke former or læreboknormal og rettskriving, dvs. at ein berre nedgraderer former, og da er det vist til siste setninga i mandatet om at utkastet til læreboknormal skal ha "færre jamstilte former enn normalen har i dag".

Dette er etter mitt syn ei feiltolking av mandatet ettersom ein overser første delen ("Fagnemnda får i oppgåve å gå igjennom nynorsknorma for å sjå korleis ho kan regulerast betre i samsvar med dei vedtekne normeringsprinsippa").» (Helge

Sandøy: Revisjonen av nynorskrettskrivinga. Merknader og framlegg. 15.11.99)

«Det har vore brei semje i Språkrådet om at ein burde ha færre jamstilte former i læreboknormalen. Men det er altfor einsynt å tru og meine at forbetrinna av norma berre kan skje med å stryke former.» (same staden)

Rettskrivingsvedtaki 2000

A. Former som ikkje vert tekne inn i læreboknormalen att trass i at det finst gode grunnar for å gjera det

1. Verbalsubstantiv til verb av typen tenkja skal framleis vera j-lause: tenking.

Merknad: Helge Sandøy sette fram fylgjande framlegg på årsmøtet: «Ein lagar verbalsubstantiv på -ing med å føye suffikset til stammen i infinitiv (dvs. forma ein får når ein tek bort infinitivsendinga)», men framlegget vart ikkje vedteke. Me står framlegget hans og viser til den framifrå grunngjevingi i merknadene hans.

Me vil elles minna om at denne j-en framfor i i trykklett staving hadde ubroten tradisjon frå Aasen til 1938. Styret i Noregs Mållag har òg teke denne j-en i forsvar i fråsegni si.

2. I-målet (soli/husi) skal framleis ha sideform-status trass i sterkt skrifttradisjon og vid utbreiing i målføri.

Merknad: Når det gjeld rettskrivingsbrigdet i 1938 skriv Kjell Venås milrom anna:

«Så lenge i-målet ikkje synte teikn til sjølvdaude, burde det ha fått leva som jamstelt form. Ei målform som kalla fram så mykje stridshug og kjærleik, var verd ein betre lagnad enn ho

til side 12

**NYNORSK
ANTIKVARIAT**

Pb 9243 Grønland, 0134 OSLO
Tlf 22 19 02 11
Faks 22 19 61 10
epost:
tinging@nynorskantikvariat.no
Kontortid: onsdag

fekk.» (Kjell Venås: For Noreg og Ivar Aasen. Gustav Indrebø i arbeid og strid, s. 331. Oslo 1984.)

Ho ikkje berre var verd ein betre lagnad, ho er verd ein betre lagnad. Trass i stengsli som 1938- og 1959-rettskrivingane sette for den klassiske nynorsken, var det framleis i 1999 naudsynt for bladstyraren i Motmæle, bladet til Norsk Målungsdom, å forsvara seg mot kritikk for at det vert skrive for mykje høgnorsk i bladet. (Motmæle nr. 5/6-99, s. 2.)

Skiljet millom sterk og linn bøyning av hokjønnsordi: soli - visa, har solid skrifttradisjon og sterkt talemålsgrunnlag, serleg i dei områdi som faktisk har teke nynorsken i bruk. I-formi har dessutan ein sterk plass i diktingi vår. Etter 62 års utlegg bør soli no få koma inn att som jamstilt form, jf. òg bokmålsrettskrivingi: sola el. solen.

3. Former som eigi, ingi, nokor, onnor, liti skal framleis ha sideformstatus.

Merknad: Desse formene er ein sjølvsagd del av i-målet, og bør verta jamstilte former; sjå elles framlegg frå Breivega frå 1995.

4. Preposisjonen millom og adverbet so er ikkje tekne inn att i normi.

Merknad: Millom var eineform hjå Aasen og hovudform fram til 1938; då vart formi forbodi trass i solid skriftmålstradisjon og vidt talemålsgrunnlag (formi vert nytta både på Austlandet, Vestlandet og i Trøndelag i former som millom, milla, mydlo(m)). Ordet so har funnest i to former sidan gamalnorsk (so, svá).

Framlegg: Millom må jamstillast med mellom, og so med så.

5. Blanda bøyning i verb av typen bruka vert framleis halde ute or normi.

Merknad: Me viser her til merknaden frå Helge Sandøy, men gjeng lenger enn han i konklusjon: Bøyngi bør vera slik: bruka - brukar - bruka el. brukte - bruka el. brukt.

Bøyngi : bruka - bruker - brukte - brukt bør takast heilt ut or normi.

(Me vert her minnte om visdomen i fortidsformi brukade hjå Aasen; i målføre på Austlandet har -de falle bort, medan a-en har falle bort i mål-

føre på Vestlandet. D-en vert sjølv-sagt til t etter k.)

6. D-en i ord som lid og heid vert framleis halden ute or normi.

Merknad: Kanskje mest av omsyn til skriftbiletet i i-målet bør dei stumme d-anne koma inn att i ein del ord.

Mandat-tolkingi til fleirtalet sette sjølvsagt ein effektiv stoppar for å taka opp desse punkti.

B. Om lag 90 tradisjonelle former vert nedstøytte til sideform eller teknne heilt ut or normi .

Døme: menner, vemmer, myser, auga - augo, hjarta - hjarto, øyra - øyro, syndre, nørdre, adj. av typen steinut, hanga, ljota, læsa, mæla, ær.

Nokre av desse nedstøyttingane er vel lite kontroversielle, t.d. treskel og ødle. Men når det gjeld bøyngi av auga, øyra, hjarta, burde ho heller utvidast til å femna om hjørna (hyrna), nyra, okla, nysta og det sjeldsynne nøda òg. Det verkar svært underleg å kløyva ei gruppe som høyrer saman. Det som er gjort her er det freistande å kalla esperanto-normering (normering som ikkje har eit morsmål å taka omsyn til).

Ved å setja nørdre i klammeform forsvinn samsvaret med nørdst, og når syndre vert teke ut or normi misser me samsvaret med synst.

Når det gjeld adjektiv av typen steinut, so skriv Venås dette i merknaden sin:

«Den nynorske skrifttradisjonen tilseier at formtypen steinut blir halden oppe, og det er forsvareleg ut frå talemålsgrunnlaget. Gruppa som svarar til gammalnorsk -ótr, skil seg tydeleg ut, og språkbrukarane vil difor velja éin type (-ut eller -ete) og halde seg til den. Argumentet om at det øydeleggjande formmylderet skaper ustøe, er ikkje gyldig her.» (Merknader frå Kjell Venås til fag-nemndvedtak om nynorsk rettskriving, 30.11.99)

C. Valfridom i læreboknormalen som opnar nynorsken mot bokmål vert ikkje teken bort

Døme: formiddag/føremiddag, forstaving/førestaving, forord/føreord, bønn/bøn, venn/ven, formål/føremål, nød/naud, lønn/løn,

Tilskrifter

Vestmannen

Bladstyrar Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Vestmannalaget

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarken 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Ivar Aasen-sambandet

Formann Dag Hagen Berg
Ivar Aasen-sambandet
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
Heimes.: <http://www.geocities.com/Pentagon/5936/sambandet/sambandet.html>

Vestlandske Mållag

Formann Lars Bjarne Marøy
Eliasmarki 14, 5163 Laksevåg
Telefon 55 34 33 77

Norrønalaget Bragr

Formann Lars Bjarne Marøy
Tilskrift som Vestlandske Mållag

Norsk Bladmannahallag

Formann Lars Bjarne Marøy
Som Vestlandske Mållag

Norsk Bokreidingslag

Postbok 684, 5807 Bergen
Telefon 55 31 66 29

Høgnorskringen

ved Håvard Tangen
Grensa 8, 0159 Oslo
Telefon 22 33 68 10
e-post: havard.tangen @ oslo online. no

Norsk Målungsdom

Øvre Slottsg. 5, 0157 Oslo
Telefon 22 42 33 00 / nmu @ nynorsk.no

Noregs Mållag

Kirkegata 32, 0105 Oslo
Telefon 22 47 71 00 / Faks 22 47 71 01

IvarAasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er landssamskipnad å vestmennene og høgnorsk-rørsla. Sambandet arbeider for målupplysning, måldyrking og målreising. Sambandet krev fulle rettar for nynorsk i Noreg, og krev i nynorsk full jamstelling for i-målet som Ivar Aasen valde.

Sambandet hev ei sergjerning i norsk målrørsla; både lag og einskilde kann vera med. Skriv deg inn!

Årspengar kr.50,-

Innmelding til formannen:

Dag Hagen Berg,

Ivar Aasen-sambandet,

Grensa 8, 0159 Oslo

Tlf. 22 33 68 10

<http://www.geocities.com/Pentagon/5936/sambandet/sambandet.html>

Giro 0814 20 27 209

frå side 12

monn/mon, kjøre/køyre, høre/høyre, gissen/gisen.

D. Tilnærtingsformene vert i all hovudsak ståande uendra

Alt etter målpolitisk synsstad vil det nok variera noko kva som vert definert som tilnærtingsform. Ein snøgg gjennomgang av Alf Hellevik: Nynorsk ordliste, større utgåve (Oslo 1998) under bokstavane A - K viser om lag 175 former; tek ein med oppførde samansetningar vert talet monaleg større.

Døme på tilnærtingsformer: bare, bygge, dråpe (med å), dø, gjøre, glømme, drømme, forelese, forord. Svært mange av dei er j-lause linne verb, t.d. [kveike] i staden for kveike.

Rett nok finst det òg døme på at tilnærtingsformer får lågare status: Klammeformi på -er i presens av sterke verb vert teki ut or normi, likeins [annen], medan mye vert nedstøytt frå jamstilt form til klammeform. Dette dreier seg om ca. 15 ord.

Det lyt òg seiast at samsvarsbøyngi vert noko forenkla i tradisjonell leid.

Nokon vil kanskje meina at det me seier vil føra til endå fleire jamstilte former, men dersom ein fjernar tilnærtingsformene, vil ikkje det verta noko problem.

Offisiell slutt på tilnærningspolitiken

Om lag ti månader etter at Språkrådet hadde vedteke normeringsprinsipi, vart Stortingsmelding nr. 13 (1997-98) om «Målbruk i offentleg teneste»

framlagd. I meldingi heiter det m.a.: «Den tilnærmlingslinja mellom bokmål og nynorsk som tidlegare stod sentralt i offisiell målpolitikk, framstår i dag i praksis som mindre aktuell. Det synest å vere etter måten brei politisk aksept for at vi i dag har to offisielle norske språkformer, og at dette vil vere ein relativt varig situasjon. Dette inneber at i staden for å leggje vekt på utviklingstendensar som på sikt kan føre dei to målformene saman, blir måldyrkingsarbeidet snarare knytt til korleis bokmål og nynorsk kvar for seg skal kunne utvikle seg best mogleg.» (s.17).

Stortinget slutta seg samråystes til meldingi den 18.05.98.

Bokmåls-rettskrivingi

På bokmålsida vart brotet med tilnærmlingslina alt markert i 1981 då Stortinget vedtok ei ny rettskriving for bokmål. Dén rettskrivingi førde bokmålet eit stort steg nærmare 1917-normalen. Tilnærningspolitikken, som hadde freista å tvinga dei to måli i Noreg saman, hadde skapt mykje harme og bitre kjensler.

Etter Stortingsvedtaket i 1981 stilna språkstriden på bokmålsida av. Med den revisjonen som bokmålsseksjonen i Norsk språkråd vedtok no på årsmøtet i 2000, er brotet med tilnærmlingslina fullført. Seksjonen oppheva i praksis systemet med hovudformer og sideformer og tok ei rekke tilnærtingsformer ut or normi, og bokmålet gjeng inn i år 2000 konsolidert i ei moderat-konservativ form. Soleis har bokmålsseksjonen teke omsyn til Stortingsmelding nr. 13.

Nynorsk-rettskrivingi

«Eg meiner at riksstyret like frå då og til no hev blanda seg for mykje opp i spørsmålet um rettskriving og målform. Det er ei ulukka for norsk målvokster.» (Lars Eskeland: Framvegar og avvegar (1936).)

Trass i denne utsegni kan ein vel seiia at rettskrivingane til og med 1917-rettskrivingi ikkje skapte so stor indre strid i målrørsla. 1938-rettskrivingi derimot, «bygde på tilnærmingstanken og fór ille med mykje som mange målfolk hadde inderleg kjært» (Ola Breivega: Om nynorsknormala. Innleiing til ordskifte på landsmøtet i Noregs Mållag 1998) og 1959-rettskrivingi «justerte 1938-bridget og freista løysa valfridomsproblem ved å skilja mellom hovudformer («læreboknormalen») og sideformer («klammeformer») (same staden).

Når det no vart slege fast i Stortinget at det er slutt på tilnærningspolitikken, so kunne ein kanskje ha venta at nynorskseksjonen såg på dei vedtekne normeringsprinsippi på nytt. Nynorskseksjonen var sjølvsagt klar over kva som var i ferd med å skje med bokmålsrettskrivingi. Det er opplagt at bokmålsrettskrivingi no er vorti forenkla og meir oversiktleg. Det vil gje bokmålet ein konkurranse-føremoen. Dette vart so vidt nemnt på møtet i nynorskseksjonen, men ikkje debattert.

Når nynorskseksjonen tedde seg som om Stortingsmelding nr. 13 ikkje fanst, so må det venteleg koma av at dei fleste medlemene der ser på den eksisterande valfridomen som so viktig at dei oppfatta avsnittet i meldingi som er sitert ovanfor som irrelevant for debatten.

Men den eksisterande valfridomen er so stor at han tenderer til å løysa opp normi. Etter vårt syn er dette eit strategisk mistak. Dag etter dag flymmer bokmålet over oss i massmedia. Dei same skriftbileti vert hamra inn i oss gong etter gong. Bokmålet vert aust over oss i eit slik omfang at me langt på veg lærer det utan opplæring. Skal nynorsken greida seg i denne stoda so må han òg vera lik og attkjenneleg frå gong til

DAG OG TID

Lyser opp i målmørkret!

Ring oss i dag og ting avis til spesialpris;
199 kroner for eit halvt år!

Telefon: 22 33 00 97

Dag og Tid

Pilestredet 8, 0180 OSLO

Tlf. 22 33 00 97 – Faks 22 41 42 10 – E-post: bladstova@dagogtid.no

Westmannen

til side 14

frå side 13
gong.

«I den hele Sammenstilling av Ordformer og Bøiningsformer bliver det nødvendigt at stræbe efter en Eenhed, saa at der ikke bliver opstillet flere Former i Stedet for een, da dette vilde føre Sproget tilbage til Landskapsmaalenes Stilling og saaledes gjøre det vanskeligt at lære.» (Aasen: Norsk Grammatik, §382).

Me set difor fram:

Alternativt framlegg

1. Fjerna det som no finst av sideformer som opnar nynorsken mot bokmål
2. Avgrensa valfridomen til heile kategoriar (med so få avvikande einskildtilfelle som råd).
3. Fjerna skiljet millom hovudformer og sideformer (bygger på at punkt 1. er gjennomført)
4. Atterreisa konsekvensen i skriftmålet der tradisjonelt norsk mål gjev grunnlag for det.

Ola Breivega har utarbeidt eit interessant framlegg til normering som viser korleis dette kan gjerast. (I Korleis bør nynorsken sjå ut og kvarfor? Om Norsk språkråd og normeringa av nynorsken, s. 53-55). Dersom me fylgjer framlegget til Breivega, so vil det likevel vera rom for å markera regional tilhøyrslle:

Ein vil kunna velja millom a-infinitiv, e-infinitiv eller kløyvd infinitiv, sola eller soli, vi eller me, og me vil leggja til: millom steinete eller steinut, vitig eller vitug.

Utvatning eller klår identitet?

Dersom skilnaden millom nynorsk og bokmål vert for liten, vert det meiningslaust å halda på nynorsken.

Etter 150 år må nynorsken stiga fram med ei tydeleg norm. Serleg verbböyingi er vorti opprivi og uoversiktleg. Her burde me med få unntak kunna bruka hovudformene i 1917-rettskrivingi.

Når samtalen kjem inn på nynorsken i nynorskbastionane er det ikkje uvanleg å høyra:

«Nynorsken er vorten so utvatna, det er lov å skriva mest kva som helst». For mykje utvatning kan føra til at

eldhugen i nynorskbastionane sloknar. Då vert parallelklassestrev i byane og liknande prisverdige tiltak snøgt til fanychtes.

«.....skriftspråket går i retning av ei konsolidering av et moderat-konservativt bokmål og et halvradikalt nynorsk som blir stadig mer bokmålisert i uttryksmåten.» (Lars S. Vikør: Radikalt bokmål - ei tapt sak? Språknytt 1-97, s. 28).

Me er ikkje i tvil om at det er ein nær samanheng millom form- og böyingsverk på den eine sida, og ordleggingsmåte og stil på hi sida. Ei noko meir tradisjonell nynorsk-norm vil yta større motstand mot bokmålisering enn ei bokmålsnær norm.

Framlegget som me har sett fram inneber små brigde for dei som nyttar læreboknormalen. Dermed tek me omsyn til kontinuitet og vane. Samstundes opnar me so mykje opp mot i-målet at den interne striden på nynorsk-sida burde kunna stilna av òg.

På bakgrunn av det me har fram-

ført her, bed me om at departementet ikkje godkjenner framlegget til nyrettskriving. Me bed òg departementet gjera opptak til at det vert laga eit nytt framlegg ut frå dette alternative framlegget.

Nynorsken må òg få sitt 1981, so han kan få høve til vokster på eige grunnlag.»

Målrørla må vera sers glad for at tilnærningspolitikken no er slutt. Brevet frå departementet gjev målrørla høve til ein ny gjennomgang av gamle standpunkt. I ljós av brevet frå departementet må målrørla ta opp ordskiftet att med sikte på ny førehaving på landsmøtet i Noregs Mållag til sumaren.

«Sprogformen bør kun være een», var punkt 1 for Aasen. Det er eit vinnarkort. Me må ikkje nøla no.

Voss, den 26. januar 2001

Arvid Langeland

Leiar i Voss mållag

Ivar Aasen-bøker

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad. Samanstelling av norske ord etter umgrep og tyding, 2. utg. Hefta kr 60, i bd. 80 kr

Arne Garborg: Ivar Aasen. Fyreord av Trygve Lande. Fin miniatyr-bok. 1996, i bd. 95 kr

Jostein Krokvik: Ivar Aasen – sosial frigjerar og nasjonal målreisar.

Livsskildring. 1996, bd. 250 kr

Jarle Bondevik og Oddvar Nes (red.); Ivar Aasen-studiar. I. Med artiklar av Jarle Bondevik, Andrew Robert Linn og Bjarne Ulvestad. 1998, hft. 160 kr

I serien med dei uprenta skriftene etter Ivar Aasen, utgjevne av Jarle Bondevik, Oddvar Nes og Terje Aarset, er til no desse bøkene komne:

1. **Sunnmørsgrammatikkane** av Ivar Aasen. 1992, hefta 180 kr
2. **Målsamlingar frå Sunnmøre** av Ivar Aasen. 1994, hefta 200 kr
3. **Målsamlingar frå Bergens Stift** av Ivar Aasen. 1995, hefta 230 kr
4. **Målsamlingar frå Christiansands og Agershus Stifter** av Ivar Aasen. 1997, hefta 230 kr
5. **Målsamlingar frå Trondhjems og Tromsø Stifter** av Ivar Aasen. 1998, hefta 230 kr
6. **Målsamlingar 1851 – 54** av Ivar Aasen hefta, 250 kr
10. **Dansk-norsk Ordbog** av Ivar Aasen, 2000, hefta, 230 kr

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684, 5807 Bergen

Telefon 55 30 18 99 – Telefaks 55 32 03 56

Westermann

frå side 16

Men korleis kan me venta aa haapa,
at sjølv Aander fraa Himmelens
Strand
i slike noke, som her no me aapna,
kann 'jenkjennast vaart fatike Land?

"Bano" fekk me fraa Bergen te
Vangjen,
aa mæ ho mangje bleikvorne Folk,
som fortel, at dei drivast av Trangen
te aa feitna av Luft aa av Mjølk.

Aa du maa aldri tru, at dei gev sæg,
korkje Lunden mæ flagrande Haar,
eld 'an Berner, fyrr Gassane grev
sæg,
jøno Fjedlæ te Kristjan eit Aar.

Men um Hopstock so lengje kan rusta?
Nei fy da slapp du ruggande vel; -
fyrr da skjer, skal du sjaa, hev han
pusta
heile Voss uppi elektrisk Eld.
Te ei byrjing so aapnast her Fonen. -
No 'an Fleischer fraa Vangjen kann
ratt
spyrja ut 'jøno Kopartraa'tonen,
kva hjaa Petterson lagast te Mat.

Aa so vil me av Hjarta frembera, -
sjølv um Bøno vaar lite formaar, -
no da Ynskje, at Linjo maa vera
oss te Æra aa Gagn, som forslaar.

Giv at Folkje or Fonen maa suga
maangein Fretnad fraa Dal og fraa
Strand,
aa eit Framsteg sjaa her, som kan
duga
te aa lyfta vaart Folk aa vaart Land.

"Voss Telefonkompagni" gjekk
seinare inn i det større
"Vestenfjeldske Telefonkompagni".
Det vart i sin tur igjen, i 1898, løyst
inn av Staten ved Telegrafvæsenet.
På den tid hadde dei private telefon-
selskapa gjort Noreg til eit av dei
leiande "telelanda" i verda.

Vestmannen presiserar

Halvor Sigurdsen skreiv
Garborg artikkelen i nr. 1.

Vestmannen

Verdfulle bøker

Gunnstein Akselberg og Jarle Bondevik, red.: *Heidersskrift til Oddvar Nes*

24 artiklar frå mål- og namnegranskning. Hefta 275 kr

Alv Askeland: *Folkesuvereniteten, Stortinget og Grunnlovi*.

Frisk essay-samling på godt mål um grunnleggjande spørsmål for
norsk folkestyre og sjølvstende. Gjelsvik-prisen. Hefta 135 kr

Alv Askeland: *Kyrkjeljod. Salmar*. Hefta 115 kr

Jarle Bondevik og Andreas Bjørkum: *Festskrift til Anders Ohnstad*.
Hefta 200 kr

Conrad Clausen: *Festskrift til Ludv. Jerald*. I bd. 195 kr

Gunnar Gilberg: *Sjå attum* (dikt). Hefta 80 kr

Hannaas, Clausen, Jerald: *Vestmannalaget 110 år*. I bd. 200 kr

Sigrid Omland Hansteen: *Idyllar i ei ulvetid* (dikt). Hefta 130 kr

Arne Horge: *Gråskuggen*. Fin barnebok med teikningar av Dagfinn
Instanes

og unge hjelparar. I bd. 168 kr

Ludv. Jerald: *Heimlandet dreg*. Roman. Hefta 45 kr, i bd. 65 kr

Ludv. Jerald: *Grundtvig og folkehøgskulen i dag*. I bd. 130 kr

Jostein Krokvik: *Norskrett skriftmåls store fall*. Um det nynorske
atterslaget i etterkrigstidi. Hefta 130 kr

Jostein Krokvik: *Ny Hungrvækja og Jan Prahl*. Hefta 160 kr

Jostein Krokvik: *Mål og vanmæle*. Soga um det offentlege målet.
Hefta 160 kr

Jostein Krokvik: *Kjettarord um norsk målalkymi*. Hefta 24 kr

Gudlaug Nedrelid: *I ulvekjeften* (dikt). Hefta 110 kr

Olav Nygard: *Dikt i samling*. 100-årsutg. ved Conrad Clausen. I bd. 145 kr

Sigurd Sandvik: *Skriv betre norsk*. Rettleiding i målbruk. Hefta 115 kr

Sigurd Sandvik: *Suldalsmålet II*. Ny samling ord og ordlag frå Suldal.
Hefta kr 100,-. Suldalsmålet I og II samla for 200 kr

Sigurd Sandvik: *Litl-Ola*. Um 7-åringen Litl-Ola som veks upp på fjellgard
i

Suldal på 1920-talet. Astrid Haugland teiknar. Hefta 145 kr

Sigurd Sandvik: *Stølsguten*, Ola hev vorte 9 år og er gjætargut.
Samstundes

skildring av arbeidsliv og folkeliv i Suldal. Hefta 145 kr

Gustav Indrebø: *Norsk Målsoga*. Det store målsogeverket. I band 350 kr

Gustav Indrebø: *Kva er målreising*. Utvalde artiklar. Hefta 50 kr

Gustav Indrebø: *På norsk grunn*. Hefta 125 kr

Inger Indrebø Eidissen: *Gustav Indrebø. Ei livsskildring*.
Skildra frå nært hald. I band 230 kr

Nikolaus Gjelsvik: *Von og veg*. Gjelsviks høgskatta ervebrev um
norsk målføring. I band 60 kr

Severin Eskeland: *Framandordbok*. Einaste nynorske. I band 115 kr

Severin Eskeland: *Ei minnebok*. I band 50 kr

Eigil Lehmann: *Reise det som velt er*. Hefta 115 kr

Eigil Lehmann: *Færøysk-norsk ordbok*. I band 150 kr

Eigil Lehmann: *Islendsk-norsk ordbok*. I band 250 kr

Eigil Lehmann: *Norsk-islendsk samtaleordbok* (parlør). Hefta 20 kr

Eivind Vågslid: *Stadnamntydingar IV*, hefta 65 kr

Dessutan folkeminnebøker frå Hardanger av Halldor O. Opedal, forvitnelege
bøker av Ola Breivega, dikt av Eigil Lehmann, romanar, dikt, og folke-
minnebøker av mange andre bokskrivarar! Bed um utførleg boklista!

Norsk Bokreidingslag

Postboks 684 – 5807 Bergen

Tlf. 55 30 18 99 Faks: 55 32 03 56 Postgiro 0809 3918844

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

Hans Mo og telefo]

Av Harald Jarl Runde

Den skotsk-amerikanske dauvelæra-
ren Alexander Graham Bell fekk i
1876 patent på ei ny og revolusjone-
rande oppfinning, telefonen.

Same året skal eit par telefonap-
parat ha kome til Ålesund, som fyrste
plassen i Europa.

Året etter, i 1877, sende den norske
konsulen i New York - bergensaren
Christian Børs - heim eit par telefon-
apparat til kona. Kvifor ho inkje var
med til Amerika, teier sogene om,
men no kom den dynamiske og
energiske ingeniør Jens S. K.
Hopstock på bana. Han snoka tak i
telefonapparata til fru Børs, og reiste
so ut på turne. Allstad og alle plassar
var han og tala telefonen si sak,
endåtil like til kongen i Stockholm -. Sjølv
fikk han utnamnet "Telefonen", noko han ikkje brydde
seg det minste om. "Det er en god
reklame", sa han.

Mellan mykje anna, fekk
Hopstock skipa eit privat telefonsel

Bergensingeniøren Jens S. K. Hopstock (1853-1924) må få æra for at telefonen fekk so snar utbreiing i Noreg. Hopstock hadde mange idear og mange jarn i elden, i samtida vart han nok rekna for ein fantast og ikkje alltid like jordnar. Telefon, jarnvegar, elektrisitet, turistferdsle, dampskipsfart på Hafslvatnet, vegbygging over Vikafjellet eller eit apparat til å senke likkistene i jorda, er berre nokre av ideane hans som seinare er kome til utføring.

skap på Voss, "Voss
Telefonkompagni", i 1889.

Med Hopstock som entreprenør,

Ref: 001264088 VARIG 23.01.02

C/O LARS BJARNE MARØY
ELIASMARKEN 14

5163 LAKSEVÅG ei telefonlinje mellom Gudvangen og Vossevangen. På hotella og skysstasjonane vart det sett opp telefonapparat for publikum: Hansens Hotel i Gudvangen, hjå Patterson på Stalheim, Opheim, Vinje, Tvinde og Fleischers Hotel på Voss.

4. juledag 1889 var det heidandrandas innvigjingsfest hjå Fleischer for det nye sambandet. Det var "tjo og hei" med skåltalar og dans like til den ljose morgen. At eit kraftig snøfall like før Julehelga hadde lagt linja flat mellom Stalheim og Vinje, la ingen dempar på festgleda.

Hovudtalten for dagen var ved formannen i kompaniet, distriktslækjar Gjestland på Voss. Til talen knytte han denne songen, skiven av Hans Mo:

Lat det mærkast i meir en i Ordi,
at me halda den Arven i Stand,
at, naar Federne sjaa att paa Jordi,
dei maa kjenna sitt Folk og sitt
Land.

Detta Verse so ofte me sungo,
aa me lovde, at so skulde skje, -
helst daa noke me fek inn paa
Tungo,
at dei skulde nok oss kjennast ve'.

Til side 15

Snakk med oss om Plassering

Vi gir deg betre råd!

KREDITKASSEN

HER FINN DU OSS I HORDALAND:

Arna - Bryggen - Fana - Fyllingsdalen - Landås - Rådhusplass - Åsane
Askøy - Austevoll - Bømlo - Nordhordland - Os - Osterøy - Sotra

Sluttordet

*Han som aldri syner seg veik,
syner seg aldri heilt sterkt.*

Kristoffer Uppdal